

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2012/98
Karar Sayısı : 2013/92
Karar Günü : 17.7.2013
R.G. Tarih-Sayı : 31.12.2013-28868

İPTAL DAVASINI AÇAN : Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Emine Ülker TARHAN, Levent GÖK ile birlikte 117 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU : 21.6.2012 günlü, 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu'nun;

- 1- 3. ve 4. maddelerinin,
- 2- 5. maddesinin;
- a- (3) numaralı fıkrasının,
- b- (4) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin,
- c- (8) ve (9) numaralı fıkralarının,
- 3- 6., 12. ve 21. maddelerinin,

Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 6., 7., 8., 11., 12., 19., 36., 40., 90., 112., 123., 128., 161. ve 163. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi istemidir.

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralları

6332 sayılı Kanun'un iptali istenen kuralları da içeren maddeleri şöyledir:

'Kuruluş ve statü

MADDE 3- (1) Bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve özel bütçeli, Türkiye İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur.

(2) Kurum Başbakanlıkla ilişkilidir.

(3) Kurumun merkezi Ankara'dadır. Kurum yurt içinde ve sayısı ikiyi geçmemek üzere yurt dışında büro açabilir.

(4) Kurum, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci veya kişi, Kurula emir ve talimat veremez, tavsiye ve telkinde bulunamaz.

(5) Kurum, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirir.

Görevler ve yetkiler

MADDE 4- (1) *Kurum, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak; işkence ve kötü muamele ile mücadele etmek; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmek; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla araştırma ve incelemeler yapmakla görevli ve yetkilidir.*

(2) Kurum, bu Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi hâlinde, genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabilir.

İnsan Hakları Kurulu

MADDE 5- (1) *İnsan Hakları Kurulu, Kurumun karar organıdır. Kurul, biri Başkan, biri İkinci Başkan olmak üzere onbir üyeden oluşur.*

(2) Kurula Başkan ve üye olabilmek için;

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,

b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

c) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak,

ç) Askerlik ile ilişkisi bulunmamak,

d) 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 53 üncü maddesi hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel olabilecek akıl hastalığı bulunmamak,

e) Üyelik başvurusu yaptığı tarih itibarıyla herhangi bir siyasi partinin yönetim ve denetim organlarında görevli veya yetkili bulunmamak,

f) En az lisans düzeyinde yükseköğrenim yapmış olmak,

gerekir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen nitelikleri taşıyanlardan Kurul üyesi olmak isteyenler bu taleplerini yazılı olarak Kuruma iletirler. İnsan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve alan uzmanları da Kurul üyesi olabilecek nitelikteki kimseleri yazılı olarak teklif edebilirler. Kurum, üye olma niteliklerine sahip olanları ilgisine göre Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine bildirir.

(4) a) İki üye insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

b) Yedi üye insan hakları alanında temayüz etmiş kişiler arasından Bakanlar Kurulu tarafından seçilir.

c) Bir üye üniversitelerin hukuk ve siyasal bilgiler fakültelerinde insan hakları alanında temayüz etmiş öğretim üyeleri arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilir.

ç) Bir üye en az 10 yıl avukatlık yapmış ve insan hakları alanında temayüz etmiş avukatlar arasından baro başkanları tarafından seçilir. Kurum tarafından adayların bildirildiği tarihten itibaren on gün içinde Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı tarafından belirlenen yer ve zamanda baro başkanları tarafından seçim yapılır. Her bir baro başkanının bir oy kullanabileceği bu seçimde, en fazla oy alan aday üye seçilmiş sayılır.

(5) Başkan ve İkinci Başkan, Kurul üyeleri tarafından seçilir.

(6) Kurul üyesi seçimlerinde, insan hakları alanında çalışmalar yapan; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve mesleki kuruluşlar, akademisyenler, avukatlar, görsel veya yazılı basın mensupları ve uzmanların çoğulcu bir şekilde temsiline özen gösterilir.

(7) Başkan ve üyelerin görev süresi dört yıldır. Süresi bitenler en fazla bir dönem daha yeniden seçilebilir.

(8) Başkan ve üyelerin görev sürelerinin sona ereceği tarihten en geç iki ay önce durum, Kurum tarafından uygun iletişim araçlarıyla kamuoyuna duyurulur. Duyuruyu takip eden bir ay içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilir. Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu ve baro başkanları tarafından üye olarak seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin üyeliklerinin sona ermesini takiben göreve başlar.

(9) Başkan ve üyelerin görev süreleri dolmadan görevlerinin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda, sona erme tarihinden itibaren en fazla bir hafta içinde durum, Kurum tarafından kamuoyuna duyurulur ve duyuruyu takip eden onbeş gün içinde ikinci fıkrada belirtilen şartları taşıyanların başvuruları, Kurum tarafından Cumhurbaşkanlığına, Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına ve baro başkanlarınca seçilecek bir üye için Türkiye Barolar Birliğine iletilir. Bu şekilde

seçilenler, yerlerine seçildikleri kişilerin kalan süresini tamamlar ve bunlardan iki yıl veya daha az süreyle görev yapanların bu görevleri seçilme dönemi olarak değerlendirilmez.

(10) Kamu görevlisi iken Kurul Başkanlığına ve İkinci Başkanlığa seçilenlerin önceki kurumları ve görevleriyle ilişkileri sona erer. Bunlar, memuriyete giriş şartlarını kaybetmemeleri kaydıyla, hâkimler ve savcılar dâhil, görev sürelerinin sona ermesi veya görevden ayrılma isteğinde bulunmaları ve otuz gün içinde önceki kurumlarına başvurmaları durumunda, atamaya yetkili makam tarafından başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde müktesseplerine uygun kadrolara atanır. Görevin sona erdiği tarihten atama yapılınca kadar, almakta oldukları aylık ücret ile sosyal hak ve yardımların Kurum tarafından ödenmesine devam olunur. Bunların Kurumda geçirdiği süreler, özlük ve diğer hakları açısından önceki kurum veya kuruluşlarında geçirilmiş sayılır.

Üyelik teminatı

MADDE 6- (1) Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemez. Ancak, seçilmeleri için gerekli şartları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen Başkan ve üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilir. Kurul tutanak ve kararlarını süresi içinde imzalamayan veya karşı oy gerekçesini süresi içinde yazılı olarak bildirmeyen Başkan ve üyelerin üyeliklerine de aynı usul çerçevesinde son verilir.

(2) Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâlleri dışında, münhasıran insan haklarının korunması ve geliştirilmesine ilişkin görevleriyle ilgili olarak suç işlediği ileri sürülen Başkan, İkinci Başkan ve üyeler yakalanamaz, üstleri ve konutları aranamaz, sorguya çekilemez. Ancak, durum Başbakanlığa derhâl bildirilir. Bu fıkra hükümlerine aykırı hareket eden kolluk kuvvetleri amir ve memurları hakkında yetkili Cumhuriyet başsavcılığı tarafından genel hükümlere göre doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapılır.

(3) Kurul tarafından kabul edilebilir mazereti olmaksızın bir takvim yılı içinde toplam üç Kurul toplantısına katılmayan; ağır hastalık veya sakatlık nedeniyle iş göremeyecekleri sağlık kurulu raporuyla tespit edilen; görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlardan dolayı haklarında verilen mahkûmiyet kararı kesinleşen; geçici iş göremezlik hâli üç aydan fazla süren veya üç aydan fazla hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûm edilip de cezasının infazına fiilen başlanan üyelerin üyelikleri düşer.

Başvurular

MADDE 12- (1) İnsan hakları ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamaz.

(2) Başvurulara ilişkin usul ve esaslar Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Kurumun gelirleri

MADDE 21- (1) Kurumun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden tahsis edilecek ödenekler.
- b) Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler.
- c) Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler.
- ç) Diğer gelirler.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 6., 7., 8., 11., 12., 19., 36.,40.,90., 112., 123., 128., 161. ve 163. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

A- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri gereğince Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL ve Zühtü ARSLAN'ın katılımlarıyla 20.9.2012 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle dava konusu kuralların bazılarına yönelik olarak iptal davasının açılmış sayılıp sayılmayacağı sorunu görüşülmüştür.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 38. maddesinin (6) numaralı fıkrasında '*İptal davalarında, Anayasaya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin Anayasanın hangi maddelerine aykırı olduğunun ve gerekçelerinin belirtilmiş olması zorunludur.*' kuralı yer almış, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 45. maddesinde de '*İptali istenen kurallar ve bunların her birinin Anayasanın hangi maddelerine aykırılık oluşturduğu, 'Anayasaya aykırılıkları ileri sürülen hükümlerin her birinin Anayasanın hangi maddelerine, hangi nedenlerle aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmesi'* dava dilekçesinde yer alması gereken hususlar arasında sayılmıştır.

6216 sayılı Kanun'un 39. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, dava dilekçesinin, 38. maddede gösterilen şartları taşıyıp taşımadığının kayıt tarihinden itibaren on gün içinde inceleneceği, başvuru dilekçesindeki varsa eksikliklerin kararla saptanarak onbeş günden az olmamak üzere verilecek süre içinde tamamlanması için ilgililere tebliğ olunacağı, aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında ise birinci fıkra da belirtilen süre içinde eksikliklerin tamamlanmaması hâlinde Genel Kurulca iptal davasının açılmamış sayılmasına karar verileceği belirtilmiştir.

Dava dilekçesinde, 6332 sayılı Kanun'un;

1- 3. maddesinin (4) ve (5) numaralı fıkralarıyla ilgili herhangi bir gerekçe belirtilmediği,

2-5. maddesinin (3) numaralı fıkrası ile (4) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin, Anayasa'nın 5., 6., 7., 8., 11., 12., 19., 40. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmekte ise de, iptali istenen kuralların Anayasa'nın 19. ve 40. maddelerine hangi nedenlerle aykırı oldukları konusunda ve ayrıca 5. maddenin (8) ve (9) numaralı fıkralarıyla ilgili herhangi bir gerekçeye yer verilmediği,

3- 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile ilgili gerekçeler açıklanırken İnsan Hakları Kurulu üyelerinin görevlerine Bakanlar Kurulu tarafından son verilmesinin Anayasa'ya aykırılığı üzerinde durulduğu, ancak Kurul üyelerinin üyeliklerinin düşmesini düzenleyen (3) numaralı fıkra ile ilgili herhangi bir gerekçeye yer verilmediği,

4- 12. maddesinin tamamının Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüş ise de, maddenin (1) numaralı fıkrasıyla ilgili herhangi bir gerekçeye yer verilmediği,

saptanmıştır.

Açıklanan nedenle, 6216 sayılı Kanun'un 39. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince, Ankara Milletvekilleri Emine Ülker TARHAN ile Levent GÖK'e bildirimde bulunulmasına ve yukarıda belirtilen eksikliklerin giderilmesi için kararın tebliğinden başlayarak 15 (onbeş) gün süre verilmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri gereğince Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN ve Muammer TOPAL'ın katılımlarıyla 8.11.2012 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında ise dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma isteminin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçeleri ve ekleri, Raportör Hakan ATASOY tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen yasa kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Ulusal İnsan Hakları Kurumları Hakkında Genel Açıklama

Ulusal insan hakları kurumları, devlet tarafından insan haklarının geliştirilmesi ve korunması amacıyla anayasa veya kanun niteliğindeki bir düzenleyici işleme dayanarak, kurulan, kuruluş kanununda görev ve yetkilerinin açıkça tanımlandığı, görevine giren konularda ulusal veya uluslararası mercilerle bağımsız ve tarafsız olarak danışma ve işbirliği faaliyetlerinde bulunan ulusal kurumlardır.

Ulusal insan hakları kurumu kavramı, bir ülkede insan hakları ile ilgilenen herhangi bir kuruma değil, oluşum ve işlev bakımından özel bir kuruma işaret eder. Kurumların, anayasa veya kanunla kurulması gerekliliği, onları gönüllülük esasına dayalı olarak serbestçe kurulan sivil toplum kuruluşlarından ayırır. Kuruluşlarında aranan bağımsızlık özelliği nedeniyle, idari ve mali yönden hükümete bağımlı olan kamu kuruluşlarından farklılık gösterirler. Ulusal insan hakları kurumları, insan haklarını ilke olarak ihlalin gerçekleşmesinden sonra koruyan yargı yerlerinden farklı olarak, insan haklarını önleyici ve düzeltici koruma yanında geliştirme işlevine de sahiptirler. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesinde, idare ve sivil toplumla işbirliği rolü üstlenerek, idarenin diğer kuruluşlarının ürettiğinden farklı bir kamu hizmeti üretirler. Uluslararası insan hakları denetim organları ile işbirliğinde devleti temsilen değil, özerk bir kurum olarak hareket ederler. Bu kurumlar, tüm bu özellikleri nedeniyle '*hükümet dışı kamu kurumu*' olarak da nitelendirilmektedirler.

Ulusal insan hakları kurumları, uluslararası alanda, yeni ve önemli bir paydaş olarak kabul edilmektedir. Bu kurumların insan hakları koruma sistemindeki ana rolü, ulusal ve uluslararası koruma mekanizmaları arasında bir köprü vazifesi görmektir.

Ulusal insan hakları kurumlarının yetki ve görevleri, oluşturulma biçimleri, bağımsızlık ve çoğulculuk güvenceleri ile işleyiş şekillerine ilişkin uluslararası standartlar, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 20.12.1993 günlü, 48/134 sayılı kararıyla kabul edilen Paris Prensipleri ile belirlenmiştir.

Paris Prensipleri ile bu kurumlara yönelik ortak ilkeler belirlenmiş olmakla birlikte, herhangi bir kurumsal model önerilmemiştir. Bu nedenle, ülkelerin ihtiyaçlarına uygun kurumsal yapıyı belirlemeleri kendi tercihlerine bağlıdır. Ancak, uluslararası standartlara uygun olmayan kurumlar, uluslararası insan hakları sisteminde ulusal insan hakları kurumu olarak kabul görmemektedir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1- Kanun'un 3. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, insan hakları ihlallerinin temel sorumlusunun devletler ve hükümetler olması nedeniyle, ihlalleri önlemeye, hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak bir kurumun, mutlak surette devletin yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olması gerekirken, Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Kurumun yürütmeye bağlandığı, tarafsızlığına ve bağımsızlığına, dolayısıyla da Paris Prensipleri ile uyumuna ciddi bir şekilde gölge düşürüldüğü; Paris Prensipleri'nin, ulusal insan hakları kurumlarına insan haklarının geliştirilmesi ve korunması konularında mümkün olduğunca geniş bir görev alanı verilmesini öngörmesine rağmen, 3. maddenin (3) numaralı fıkrasındaki düzenleme ile Kuruma yurt içinde ve yurt dışında yetersiz sayıda büro açma imkânı tanındığı ve büro açılmasına kimin tarafından, hangi koşulların oluşması hâlinde karar verileceği, açılan büroların kaynak ve personel ihtiyacının nasıl karşılanacağı hususlarına yer verilmediği, dolayısıyla yürütmeye geniş bir düzenleme yetkisi tanındığı; 3. maddenin (5) numaralı fıkrası ile Kurumun, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendireceği belirtilmiş olmakla birlikte, kamuoyunun, sivil toplum örgütlerinin ve insan hakları derneklerinin desteğini almaksızın kurulmuş olan bu Kurumun kamuoyunu bilgilendirme görevinin sözde kalacağı, Devletin insan hakları ihlallerini Devlet adına denetleyecek olan bir kurumdan kamuoyunu doğru bilgilendirmesinin beklenemeyeceği, bu durumda, insan hakkı ihlallerine uğrayan yurttaşların seslerini duyuracak olan bağımsız organların görevlerini ifa edemeyecekleri belirtilerek kuralın, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 5., 12., 90., 123. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 1. maddesinde, İnsan Hakları Kurumunun, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak üzere kurulduğu belirtilmiş; Kurumun kuruluşu ve statüsünü düzenleyen 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, bu Kanunla ve ilgili diğer mevzuatla verilen görevleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak üzere kurulan Türkiye İnsan Hakları Kurumunun, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve özel bütçeli olduğu; (2) numaralı fıkrasında, Kurumun Başbakanlıkla ilişkili olduğu; (3) numaralı fıkrasında, Kurumun merkezinin Ankara'da olduğu, Kurumun yurt içinde ve sayısı ikiye geçmemek üzere yurt dışında büro açabileceği; (4) numaralı fıkrasında, Kurumun, bu Kanunla ve diğer mevzuatla verilen görev ve yetkilerini kendi sorumluluğu altında, bağımsız olarak yerine getireceği ve kullanacağı; görev alanına giren konularla ilgili olarak hiçbir organ, makam, merci

veya kişinin, Kurula emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı;(5) numaralı fıkrasında, Kurumun, faaliyetleri hakkında kamuoyunu bilgilendireceği hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın;

2. maddesinde, *'Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.'*;

123. maddesinde, *'İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.*

İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

Kamu tüzelkişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.';

128. maddesinde, *'Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.*

Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir. Ancak, malî ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklıdır.

Üst kademe yöneticilerinin yetiştirilme usul ve esasları, kanunla özel olarak düzenlenir.'

denilmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık devlettir.

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de *'belirlilik'*tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gereklidir. Belirlilik ilkesi, bireylerin hukuksal güvenliğinin sağlanması bakımından da önem arz etmektedir

Dava dilekçesinde, İnsan Hakları kurumunun Paris Prensipleri'nde belirtilen kriterlere uygun olarak kurulan, tarafsız ve bağımsız bir Kurum olmaması nedeniyle, kendisinden beklenen işlevi yerine getiremeyeceği ileri sürülmüştür. Anayasa'da Devletin insan haklarına saygı temeli üzerinde kurulduğu belirtilmiş olmakla birlikte, uluslararası standartlara uygun bir insan hakları kurumu kurulmasını öngören herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Kanun koyucu, yasamanın asliliği ve genelliği ilkesinin bir gereği olarak, Anayasa'da düzenlenmeyen bir alanı doğrudan düzenleyebilir. Bu nedenle, kanun koyucunun insan haklarını koruma ve

geliştirme amacı doğrultusunda yasal düzenlemeler yapmak, bu kapsamda öngördüğü kuruluşları kurmak ve bunların görev ve yetkilerinin sınırları ile işlevlerini belirlemek konusunda, Anayasal sınırlar içinde takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda kanunun bir konuyu uluslararası bir belgeden farklı şekilde düzenlemesi, anayasal bir zorunluluk bulunmadıkça, söz konusu kanunun sırf bu sebeple Anayasa'ya aykırı olması sonucunu doğurmaz.

Öte yandan, Kanun'un 3. maddesinde, İnsan Hakları Kurumunun kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli ve Başbakanlıkla ilişkili olduğu belirtilmek suretiyle, Kurumun kendisine verilen görevleri bağımsız bir şekilde yerine getirmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Türk idari teşkilatı içinde yer alan ilişkili kuruluşlar, kamudaki bazı alanları düzenlemek ve korumak amacıyla kurulan, kamu tüzel kişiliğine sahip, kararları hiyerarşik açıdan denetime tabi olmayan, üyeleri bağımsız, yönetimleri idari ve mali açıdan özerk olan kuruluşlardır. Bu kuruluşların Ülkemiz için tipik örneği bağımsız idari otoritelerdir.

Ayrıca, Kanun'un 11. maddesinin (5) numaralı fıkrasında büroların kurulması veya kaldırılması, Kurumun teklifi üzerine Bakanlar Kurulunun yetkili olduğu, büroların görev ve yetkileri ile diğer hususlara ilişkin usul ve esasların Kurul tarafından belirleneceği hükme bağlanmıştır. Bu nedenle, yurt içi ve yurt dışında büro açılmasına kimin tarafından karar verileceği konusunda bir belirsizlik bulunmadığı gibi Kanun'un geçici 1. maddesinin (6) numaralı fıkrasında Kurum teşkilatı bu Kanun'a göre yeniden düzenleninceye kadar, Kurum tarafından yürütülecek hizmetlerin İnsan Hakları Başkanlığında görevli personel eliyle yürütülmesine devam edileceği;(7) numaralı fıkrasında ise Kurum büroları kuruluncaya kadar, il ve ilçe insan hakları kurullarının, Kurum bürosu olarak görev yapacakları ifade edilerek, bu konudaki ihtiyacın nasıl karşılanacağına da açıklık getirilmiştir. Yukarıdaki hükümlerden Kurumun işleyişi, hizmetlerini ne şekilde yürüteceği, görev yapacağı alanların Kanun ile düzenlendiği ve bu konuda herhangi bir belirsizlik bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 123. ve 128. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 5., 12. ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2- Kanun'un 4. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Kanun'un 4. maddesinde, Türkiye İnsan Hakları Kurumuna geniş bir yetki alanı sunulmuş olmakla birlikte, bu alanın Paris Prensipleri'nde öngörülenin aksine spesifik ve ayrıntılı olarak belirlenmediği; maddenin (1) numaralı fıkrasında Kurumun şikâyet ve başvuruları inceleyeceği düzenlenmiş ise de şikâyet ve başvuru sahiplerinin bu başvurularından dolayı zarar görmeyeceklerine dair herhangi bir güvence içermemesi nedeniyle Kurumun önleme işlevini tam olarak yerine getiremeyeceği; ayrıca 4. maddedeki düzenlemenin B.M. İşkenceye Karşı Sözleşme'ye Ek Protokol'ün (Seçmeli Protokol) öngördüğü nitelikte, bağımsız, işlevli ve etkin bir önleme mekanizmanın oluşturulmasına da izin vermediği, bu nedenlerle maddenin Devletin kişinin hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal sosyal ve ekonomik engelleri kaldırma, insanın maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlama görevine aykırı durumlar yaratacağı gibi Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkesin, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkını da sınırlandırdığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 5., 11., 12. ve 40. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İnsan Hakları Kurumunun görev ve yetkilerini düzenleyen Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Kurumun, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmak; işkence ve kötü muamele ile mücadele etmek; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; bu amaçla eğitim faaliyetlerini yürütmek; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek amacıyla araştırma ve incelemeler yapmakla görevli ve yetkili olduğu; (2) numaralı fıkrasında ise Kurumun, Kanun ve diğer mevzuatla Kuruma verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevi esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi hâlinde, genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunabileceği hükme bağlanmıştır.

Kanun'un 3. maddesinin incelendiği bölümde belirtilen gerekçelerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 5., 11., 12. ve 40. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

3- Kanun'un 5. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrasının, (4) Numaralı Fıkrasının (a) ve (b) Bentlerinin, (8) ve (9) Numaralı Fıkralarının İncelenmesi

Dava dilekçesinde, ihlalleri önlemeye ve hakları korumaya yönelik olarak oluşturulacak Kurumun mutlak surette yönetim hiyerarşisinden bağımsız, onu dışarıdan gözlemleyebilen ve denetleyebilen bir örgütlenme modeline sahip olmasının zorunlu olduğu, oysa onbir üyeden oluşan İnsan Hakları Kurulunun iki üyesinin Cumhurbaşkanı, yedi üyesinin ise Başbakanlığın denetiminden geçtikten sonra Bakanlar Kurulu tarafından seçilecek olmasının Kurumun bağımsızlığını güvence altına almaktan uzak olduğu, Kurumun ilişkisinin yürütmeyle değil TBMM ile olmasının bağımsızlık açısından çok büyük önem taşıyacağı gözetilmeden, Kanun'un 5. maddesinin (6), (8) ve (9) numaralı fıkralarında öngörülmüş olan düzenlemelerle, Kurumun, Paris Prensipleri'nde belirtilen bağımsızlık, özerklik ve çoğulculuk ilkelerinin aksine, var olan diğer insan hakları kurumları gibi bir Hükümet kurumu olarak teşkilatlandırıldığı, böyle bir Kurulun insan hakları ihlali konusunda yetersiz, etkisiz ve işlevsiz kalacağı, bu nedenle özellikle cezaevlerinde, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalara ve insan hakları ihlallerine göz yumulmaya devam edileceği, bu durumda da Anayasa'nın 19. maddesinde ifade edilen herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği olduğu yönündeki emredici hükmün bir anlamının kalmayacağı, Kurulun yapısındaki bu mahzurların, Kurul üyelerinin STK'ların ve meslek örgütlerinin dâhil olduğu geniş katılımlı bir aday belirleme sürecinin sonunda TBMM tarafından nitelikli çoğunluk ile seçilmesi yolu ile giderilebileceği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 5., 6., 7., 8., 11., 12., 19., 40. ve 90. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava konusu kural ile Kurumun karar organı olan İnsan Hakları Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 6. maddesinde, hiçbir kimsenin veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisi kullanamayacağı; 7. maddesinde ise, yasama yetkisinin Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği belirtilmiştir.

Kanun'un 3. maddesinin incelendiği bölümde açıklandığı üzere, kanun koyucu, yasamanın asliliği ve genelliği ilkesinin bir gereği olarak, Anayasa'da düzenlenmeyen bir alanı doğrudan düzenleyebilir. Bu bağlamda, kanun koyucunun insan haklarını koruma ve geliştirme

amacı doğrultusunda yasal düzenlemeler yapmak, bu kapsamda öngördüğü kuruluşları kurmak ve bunların görev ve yetkilerinin sınırları ile işlevlerini belirlemek konusunda, Anayasal sınırlar içinde takdir yetkisi bulunmaktadır. İnsan Hakları Kurulunun oluşumu ile Kurul üyelerinin seçimine ilişkin usul ve esasları belirlemek de kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisi kapsamındadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 6. ve 7. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 5., 8., 11., 12., 19., 40.ve 90. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

4- Kanun'un 6. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Kanun'da, Başkan, Başkan Yardımcısı ve üyelerin görevleri nedeniyle yargılanmayacaklarına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmadığı, bu nedenle öngörülen üyelik teminatının yargı bağımsızlığı niteliğinde olmadığı, maddede Kurul Başkan ya da üyelerinin görevlerine hiçbir biçimde keyfi olarak son verilemeyeceğine dair açık ve objektif kriterlerin bulunmamasının Kurumun bağımsızlığını ciddi şekilde zedelediği; Kurumda çalışan uzman ve uzman yardımcıları için hiçbir güvencenin getirilmediği; üyelerin süreleri dolmadan, herhangi bir nedenle, hiçbir şekilde görevlerine son verilmemesi gerekirken, seçilmeleri için gerekli koşulları taşımadıkları ya da kaybettikleri Kurulca tespit edilen üyelerin görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilmesinin, üyelerin idari bağımsızlığını ortadan kaldırdığı ve savunma haklarını sınırlandırdığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 5., 6., 7., 8., 11. 36., 90. ve 112. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesine göre, ilgisi nedeniyle dava konusu kural Anayasa'nın 2. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Kanun'un 6. maddesinde İnsan Hakları Kurulu Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerinin üyelik teminatı düzenlenmiştir.

Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, *'Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.'*denilmiştir.

Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerin süreleri dolmadan herhangi bir nedenle görevlerine son verilemeyeceği belirtilerek, üyelik teminatı getirilmiş; fıkranın devamında ise üyelik görevinin sona ermesine yol açan sebepler somut olarak belirtilerek, Bakanlar Kurulunun Kurul üyelerinin görevine keyfi olarak son vermesinin; (2) numaralı fıkrasında, Kurul Başkanı, İkinci Başkan ve üyelerine münhasıran görevleriyle ilgili olarak işledikleri iddia olunan suçlar nedeniyle yakalanamayacakları, üstleri ve konutlarının aranamayacağı ve sorguya çekilemeyeceklerine dair bağımsızlıklar getirilerek, bu işlemlerin, söz konusu kişilerin görevlerini yapmalarına engel olmasının; (3) numaralı fıkrasında, Kurul üyelerinin üyeliklerinin düşeceği haller somut olarak belirtilerek, üyeliğe keyfi olarak son verilmesinin önüne geçilmiştir.

Öte yandan, Kanun'un 6. maddesi Kurul üyelerinin üyeliğine son verilmesi ve üyeliklerinin düşmesine dair usul ve esasları düzenlemekte olup disiplin soruşturmasına ilişkin bir düzenleme değildir. Kanun'da belirtilen ve üyeliğin sonra ermesini gerektiren sebepler vuku

bulduğunda Bakanlar Kurulunca üyelik sona erdirilecek ya da Kanun'da öngörülen sebepler gerçekleştiğinde üyelik düşecektir. Dolayısıyla, ortada bir disiplin soruşturması olmadığından, ilgili üyeye savunma hakkı verilmesi de söz konusu değildir. Ancak bu husus, üyeliğine son verilen ya da üyeliği düşen kişilerin, bu işlemlere karşı yargı yerlerine müracaat etme haklarının bulunmadığı anlamına gelmez. Buna göre, dava konusu 6. madde, görevlerine son verilen ya da üyeliği düşen Başkan ve üyelerin, yargı mercilerine müracaat ederek haklarını aramalarına ve kendilerini savunmalarına engel olan bir düzenleme içermemektedir.

Kanun'un 3. maddesinin incelendiği bölümde açıklandığı üzere, kanun koyucunun insan haklarını koruma ve geliştirme amacı doğrultusunda yasal düzenlemeler yapmak, bu kapsamda öngördüğü kuruluşları kurmak ve bunların görev ve yetkilerinin sınırları ile işlevlerini belirlemek konusunda, Anayasal sınırlar içinde takdir yetkisi bulunmaktadır. İnsan Hakları Kurulu Başkan, Başkan Yardımcısı ve üyelerinin üyelik teminatlarının ve Kurumda çalışan uzman ve uzman yardımcıları için öngörülecek güvencelerin kapsamının belirlenmesi ile üyelik görevine son verilmesi ve üyeliğin düşmesini gerektiren sebeplerin tespit edilmesi hususları da kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisi kapsamındadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 6., 7., 8., 11., 90. ve 112. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

5- Kanun'un 12. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Anayasa'da öngörülen ayrık durumlar dışında, yürütme organına kanunlarla düzenlenmemiş bir alanda genel nitelikte kural koyma yetkisi verilemeyeceği, ayrıca yürütme organına düzenleme yetkisi veren bir yasa kuralının, Anayasa'nın 7. maddesine uygun olabilmesi için, temel ilkelerin konulması, çerçevenin çizilmesi, düzenleme için sınırsız, belirsiz, geniş bir alanın bırakılmaması gerektiği, oysa Kanun'un 12. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla yürütmeye asli düzenleme niteliği taşıyan geniş bir düzenleme yetkisi verildiği; maddenin (1) numaralı fıkrasıyla, hakları ihlal edilen vatandaşların birtakım bürokratik engellemelere maruz bırakılıp bırakılmayacağı, başvurular esnasında külfetli ve masraflı başvuru koşullarının mecburi tutulup tutulmayacağı hususlarının özellikle belirsiz bırakılarak insan hakları ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabileceği ve bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamayacağı yönündeki düzenlemenin içinin tamamen boşaltılarak anlamsız hale getirildiği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın Başlangıcı ile 2., 5., 6., 7., 8., 11. ve 123. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 12. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, insan hakları ihlalinin zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişinin Kuruma başvurabileceği, bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasına hiçbir surette engel olunamayacağı; (2) numaralı fıkrasında ise başvurulara ilişkin usul ve esasların Kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği hükme bağlanmıştır.

Anayasa'nın 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türkiye Büyük Millet Meclisine ait olduğu ve bu yetkinin devredilemeyeceği öngörülmüştür. Buna göre, kanun ile düzenlenmesi öngörülen konularda, yürütme organına, genel, sınırsız, esasları ve çerçevesi belirsiz bir düzenleme yetkisi verilmesi, yasama yetkisinin devri anlamına geleceğinden Anayasa'nın 7. maddesine aykırı düşer. Ancak, kanunda temel esasların ve çerçevenin belirlenmesi koşuluyla,

uzmanlık ve teknik konulara ilişkin ayrıntıların düzenlenmesinin yürütmeye bırakılması Anayasa'ya aykırılık oluşturmaz. Esasen Anayasa'nın 8. maddesinde yer alan, '*yürütme yetkisi ve görevi Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir*' hükmünün anlamı da budur.

Dava konusu kuralla, Kuruma verilen başvurulara ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi, Kurumun faaliyet alanının kapsamında bulunan insan hakları ihlallerine ilişkin başvuruların yapılabileceği merciler, başvuru dilekçesinde bulunması gereken hususlar ve dilekçeye eklenecek belgeler, başvuru süresi, başvurunun kabul edilebilirlik koşulları, başvurunun incelenmesi, verilecek kararlar ve bu kararlara karşı öngörülen kanun yolları gibi teknik konuları içeren ve bu yönüyle uzmanlık gerektiren bir yetkidir. Kanun koyucu bu yetkiyi Kuruma kendi faaliyet alanı olan insan haklarının korunması ve geliştirilmesi amacıyla vermiş ve bu yetki ile ancak insan hakları ihlallerinden zarar gördüğü iddiasında bulunan gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak başvurulara ilişkin usul ve esasların belirlenebileceğini belirterek, yetkinin sınırlarını da çizmiştir. Dava konusu kural ile Kuruma verilen yetkinin temel esasları ve çerçevesi belirlenmiş olduğundan, Kurumun bu yetkiye dayanarak yapmış olduğu düzenlemeler asli düzenleme olarak nitelendirilemez.

Öte yandan, Kanun'un 12. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla, Kuruma insan hakları ihlallerine ilişkin başvurularla ilgili usul ve esasları yönetmelikle belirleme yetkisi verilmesinin, insan hakları ihlallerinden zarar gördüğü iddiasında bulunan gerçek ve tüzel kişilerin Kuruma başvurma haklarını etkin bir şekilde kullanmalarına engel olan bir yönü de bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 6., 7. ve 8. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 5., 11. ve 123. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

6- Kanun'un 21. Maddesinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Kanun'un 21. maddesinde finansal özerkliğin nasıl ve hangi düzeyde olacağının belli olmadığı, başka bir ifadeyle maddenin Kurumun uygun ve bağımsız bir bütçeye sahip olmasını güvence altına almadığı, oysa uluslararası kriterlere göre Kurumun bağımsızlığının sağlanması için bütçesinin önceden belli olması ve herhangi bir mali arayış içerisinde olmadan çalışmalarını sürdürmesinin ön koşul olduğu, ayrıca maddede yer alan '*Kurumun gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler*' düzenlemesinin, Kurumun gelir elde etmek üzere bütçeyi yatırım aracına dönüştürme riskini taşıdığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 161. ve 163. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

6216 sayılı Kanun'un 43. maddesine göre, ilgisi nedeniyle dava konusu kural Anayasa'nın 2. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Kanun'un 21. maddesinde, Kurumun gelirlerinin, genel bütçeden tahsis edilecek ödenekler, Kuruma yapılacak her türlü bağış, yardım ve vasiyetler, Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilen gelirler ve diğer gelirlerden oluştuğu belirtilmiştir.

Anayasa'da uluslararası standartlara uygun bir insan hakları kurumu kurulmasını öngören herhangi bir hüküm yer almaması nedeniyle, kanun koyucunun bağımsız bütçeli bir insan hakları kurumu kurmak gibi yükümlülüğünden söz edilemez. Dava konusu kuralın Kurumun bağımsız bir bütçeye sahip olmasına engel olan bir yönü de bulunmamaktadır. Zira,

ulusal insan hakları kurumlarının mali özerkliklerine engel olan husus, bu kurumların bütçe yönetim ve denetimlerinin hükümetin kontrolünde olmasına izin veren düzenlemelerin varlığıdır.

Kanun'da Kurum bütçesinin nasıl yapılacağına dair bir hüküm bulunmamakla birlikte, bu konudaki düzenlemeye 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda yer verilmiştir. 5018 sayılı Kanun'un 12. maddesinde özel bütçe, *'bir bakanlığa bağlı veya ilgili olarak belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen ve bu Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan her bir kamu idaresinin bütçesidir.'* denilerek tanımlanmış; 19. maddesinde *'Türkiye Büyük Millet Meclisi, merkezî yönetim bütçe kanun tasarısının metnini maddeler, gider ve gelir cetvellerini kamu idareleri itibarıyla görüşür ve bölümler halinde oylar. Merkezî yönetim bütçe kanunu malî yılbaşından önce Resmî Gazetede yayımlanır.'* denilerek merkezi yönetim bütçesinin kanunla onaylanacağı; 20. maddesinin (b) bendinde ise *'özel bütçeli idareler ve sosyal güvenlik kurumları ayrıntılı finansman programlarını hazırlar ve harcamalarını bu programa uygun olarak yaparlar.'* denilerek, bütçe ödeneklerinin kullanılmasında uyulacak esaslar belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, özel bütçeli kurumların bütçeleri TBMM tarafından onaylanmakta olup bu kurumların bütçelerini kullanmaları herhangi bir şekilde hükümet ile ilişkilendirilmemiştir. Oysa, 5018 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (a) bendinde, *'genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, ayrıntılı harcama programlarını hazırlar ve vize edilmek üzere Maliye Bakanlığına gönderirler. Bütçe ödenekleri, Maliye Bakanlığınca belirlenecek esaslar çerçevesinde, nakit planlaması da dikkate alınarak vize edilen ayrıntılı harcama programları ve serbest bırakma oranlarına göre kullanılır.'* denilerek genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin bütçelerini kullanmaları Maliye Bakanlığının vizesine bağlı kılınmıştır.

Ayrıca, dava dilekçesinde *'Kurum gelirlerinin değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler'* biçimindeki düzenlemenin, Kurumun gelir elde etmek üzere bütçeyi yatırım aracına dönüştürme riski taşıdığı ileri sürülmüş ise de Anayasa'da özel bütçeli kurumların gelirlerini değerlendirerek gelir elde etmelerini yasaklayan bir hüküm bulunmadığı gibi 5018 sayılı Kanun'un 3. maddesinin kamu gelirini tanımlayan (i) bendinde, *'Kamu geliri: Kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirler, borçlanma araçlarının primli satışı suretiyle elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirleri '* ifade eder' denilerek faiz gelirleri ile taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen her türlü gelirin de kamu geliri olduğu hükme bağlanmıştır.

Kanun'un 3. maddesinin incelendiği bölümde açıklandığı üzere, kanun koyucunun insan haklarını koruma ve geliştirme amacı doğrultusunda yasal düzenlemeler yapmak, bu kapsamda öngördüğü kuruluşları kurmak ve bunların görev ve yetkilerinin sınırları ile işlevlerini belirlemek konusunda, Anayasal sınırlar içinde takdir yetkisi bulunmaktadır. İnsan Hakları Kurumunun gelir kaynaklarının belirlenmesi hususu da kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisi kapsamındadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 161. ve 163. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

V- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

21.6.2012 günlü, 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu'nun;

A- 3. ve 4. maddelerine,

B- 5. maddesinin;

1- (3) numaralı fıkrasına,

2- (4) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerine,

3- (8) ve (9) numaralı fıkralarına,

C- 6., 12. ve 21. maddelerine,

yönelik iptal istemleri, 17.7.2013 günlü, E.2012/98, K.2013/92 sayılı kararla reddedildiğinden, bu maddelere, fıkralara ve bentlere ilişkin yürürlüğün durdurulması istemlerinin REDDİNE, 17.7.2013 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI- SONUÇ

21.6.2012 günlü, 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu'nun;

A- 3. ve 4. maddelerinin,

B- 5. maddesinin;

1- (3) numaralı fıkrasının,

2- (4) numaralı fıkrasının (a) ve (b) bentlerinin,

3- (8) ve (9) numaralı fıkralarının,

C- 6., 12. ve 21. maddelerinin,

Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal istemlerinin REDDİNE, 17.7.2013 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Üye

Haşim KILIÇ

Alparslan ALTAN

Mehmet ERTEN

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

Zühtü ARSLAN

Üye

M. Emin KUZ